

Az állítmány és fajtái

Gyakorló nyelvtan 12. oldal

5. Találós kérdés

*Nem teheted be a bankba,
Mégis kamat terem rajta.
Amíg tiéd, nem is tudod,
Milyen kincs a tulajdonod.
Pazarlod vagy nem pazarlod,
Így is elfogy, úgy is elfogy.
Megöregszel, akkor tudod,
Milyen nagy volt a vagyonod. (Mi az?)*

- a) Hány mondatból áll a vers? 4
- b) Szerkezetileg milyenek ezek a mondatok?
összetett
- c) Hány tagmondatból áll? 12
- d) Hány tagadó mondatot találsz? 3
- e) Húzd alá a tagadószókat!

A szavak a nyelvben szabályok szerint kapcsolódnak egymáshoz; a mondaton belüli összefüggéseik alapján öt mondatrész szerepét töltik be.

Mondatrészek:

1. Állítmány (Á)
2. Alany (A)
3. Tárgy (T)
4. Határozók (H)
5. Jelzők (J)

A mondat fő részei az állítmány és az alany.

Az állítmány az a mondatrész, amellyel állítunk vagy tagadunk valamit az alanyról.

Kérdése: Mit állítunk?

Fajtái:

1) Igei állítmány

pl. Mari tanul.

2) Névszói állítmány (névszóval (főnév, melléknév, számnév, névmás) kifejezett állítmány)

pl. Mari tanuló. Mari okos. Sok a beszéd!

3) Névszói-igei (összetett) állítmány

pl. Mari okos volt.

Gyakorló nyelvtan 14. oldal

1. A következő mondatokban keresd meg az állítmányt és az alanyt, majd húzd alá a megszokott módon!

A szép arany búzalisztból a gazdaasszony kalácsot süt.

Nyáron megérik a búza.

2. Pótold a hiányzó részt!

A mondatnak két fő része van: állítmány
és alany.

Rajtuk kívül a mondatban lehetnek bővítmények
is.

Gyakorló nyelvtan 14. oldal

3. Tavaly tanultatok arról is, hogy a mondatban elkülönítünk állítmányi részt és alanyi részt. Hol vannak ezek a részek a mondatban? Figyeld meg az alábbi Krúdy-mondatokat!

A kis bakancsok / e héten kelnek útra.

alanyi rész

állítmányi rész

A Tisza mentén pedig jöttek / a vitézek.

állítmányi rész

alanyi rész

Ezen a napon nem vonult vissza / Jókai / a regénykéziratokhoz.

állítmányi rész

alanyi rész

állítmányi rész

Gyakorló nyelvtan 15. oldal

3. Milyen szófajú szó található az állítmányban a leggyakrabban?

Ige

Az állítmánynak ezt a fajtáját igei állítmánynak nevezzük.

4. Az ige mellett az állítmány lehet más szófajú szó is: főnév, melléknév, számnév, névmás

Az állítmánynak ezt a fajtáját névszói állítmánynak nevezzük.

Gyakorló nyelvtan 15. oldal

5. Írj mondatokat úgy,

a) hogy az állítmány főnév legyen.

Klári anyja tanárnő.

b) hogy az állítmány melléknév legyen.

A kutya gyors.

c) hogy az állítmány számnév legyen.

A jóakarát kevés.

d) hogy az állítmány névmás legyen.

A te kutyád mekkora?

Figyeld meg, milyen időt fejeznek ki a fenti mondatok!

Jelen idő

Gyakorló nyelvtan 16. oldal

6. Az előző feladat mondatait kibővíthetjük a létige különféle alakjaival (pl. van, lesz stb.). Ebben az esetben többféle időt és módot ki tudunk fejezni.

Pl. István apja földműves volt. A mondatunk így múlt idejű.

Bárcsak szorgalmas lenne a barátom! A mondatunk így feltételes módban van.

a) Hogy hangzik ez utóbbi mondat felszólító módban?

Legyen szorgalmas a barátom!

b) Egészítsd ki a mondatot!

Az állítmányi részben olykor a névszó mellett létige is van. Ezt nevezzük névszói-igei állítmánynak.

7. Határozd meg a kiemelt állítmányok fajtáit!

Tegnap este már nagyon **hűvös** volt a levegő.

Névszói-igei

Mindenki **csodálja** bátorságodat. Igei

A kertben nyíló virágok **tarkák**. Névszói

Keressétek meg a következő mondatok állítmányait, és állapítsátok meg a szófajukat!

Ebben a könyvben sok a kép. Számnév

Az olvasás hasznos tevékenység. Főnév

Az írás is az. Névmás

Határozd meg a kiemelt állítmányok fajtáit!

A tündér csillogó haja lágyan szétomlott.

szétomlott: igei

A fákon nemsokára piros lesz a cseresznye.

piros lesz: névszói-igei

Nagyon fürge a fiú.

fürge: névszói

Mindenki örült az ajándéknak.

örült: igei

Peti nagyon csendes.

csendes: névszói

Milyen szófajú az állítmány a következő mondatokban? Jelöld az állítmányt, és kösd össze a megfelelő szófajjal!

A barátom kedves.

névmás

A szomszéd kutyája ugat.

melléknév

A te kutyád milyen?

ige

**Húzd alá az állítmányt (két vonallal), majd
állapítsd meg az állítmány fajtáját
(keretezd be a felsoroltak közül a helyes
válasz előtti betűjelet)!**

Az asztalon sincs a könyvem.

- a) igei állítmány
- b) névszói állítmány
- c) névszói-igei állítmány

Nagy a zsivaj a piacon.

- a) igei állítmány
- b) névszói állítmány
- c) névszói-igei állítmány

Ügyelj!

- Mondatelemzéskor mindig az állítmányra kérdezünk rá először.
- Az állítmányhoz hozzátartozik a tagadószó és a tiltószó: Nem beszél. Ne súgj!
- Az állítmányhoz az igekötő is hozzátartozik, akkor is, ha különírjuk: Kezdd el!

Összefoglaló

Állítmány – mondatrész

Megmutatja, hogy az alany mit cselekszik, vagy mi történik vele.

Kérdése: **mit állítunk?**

Fajtái:

a) *igei*: A fiú alszik.

b) *névszói*: A fiú álmos.

c) *névszói-igei*: A fiú álmos lett.

Házi feladat

Gyakorló nyelvtan 15. oldalon az 1., 2. feladat

<https://learningapps.org/8409493>

<https://learningapps.org/3814567>

<https://learningapps.org/2795359>

